Turkish Studies

Language and Literature

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1737-1754

DOI: 10.29228/TurkishStudies.39227

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 12.10.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (20.11.2019)-Referee 2 (28.11.2019)- Referee 3 (11.12.2019)

This article was checked by turnitin.

TOPLUMUN EDİLGEN CÜMLE ALGISI*

*Yusuf AVCI** - Sema ÇİÇEK****

ÖZ

Başka kültürlerin etkisi altında kalan ve kimliklerinden uzaklaşmaya başlayan toplumlar kültürel olarak da yozlaşmaya başlar. Kültür yozlaşmaları bir süre sonra dildeki bozulmaları da beraberinde getirir. Farklı toplumların kültürel değerleri yavaş yavaş Türk toplumunun içine girdiği ve bozulmaların da yavaş yavaş olduğu göz önüne alındığında farkındalığın algılanamadığı gözlemlenmektedir. Edilgen çatılı cümle kullanımı bu yozlaşma sonucu artış gösteren bir kullanım şeklidir. Çalışmamız, kültürel yapının bozulmasıyla daha fazla kullanılmaya başlanan edilgen çatılı cümlelerin toplum üzerindeki olumsuz etkileri üzerinedir. Edilgen çatılı cümle kullanımının yaygınlaşması sonucu toplumun kültürel yozlaşmaya daha meyilli hale geldiği görülmektedir.

Araştırma betimsel niteliktedir. Tarama modelinden yararlanılmıştır. Çalışmanın verilerini toplumun farklı yaş gurubu ve eğitim düzeyindeki 273 kişiye uygulanan anket sonuçları oluşturmaktadır. Anket sorularının 3 tanesi demografik özellik taşıırken 14 tanesi ise edilgen çatı kullanımıyla ilgilidir. Edilgen çatılı cümle kullanımının toplumu pasifleştirip pasifleştirmediği sonucuna odaklı yorumlar getirilerek hazırlanan farklı sorulara verilen cevaplar tablolar halinde hazırlanmış ve yorumlanmıştır. Çalışmamızın sonucunda edilgen çatılı cümle kullanımının hareketli bir özelliğe sahip Türk toplumunun aktif yapısına uygun bir kullanım olmadığı söylenebilir. Aktif olma ve insanı ön plana çıkartmanın ayırıcı özellik olduğu Türk dilinde, pasiflik ve öznenin geri plana atılmasına sebep olan edilgen

* Bu makale, INCSOS “5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi 27-30 Haziran Üsküp”te gerçekleştirilen kongrede sözlü sunumu yapılan ve yayımlanan “Edilgen Yapılı Cümlelerin Toplumun Düşünce Yapısına Etkisi” adlı bildiriden genişletilerek hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, E-posta: yavci@comu.edu.tr

*** Öğr. Gör., Aydın Üniversitesi, E-posta: sema.cck@windowslive.com

çatının kullanımı insanları da zamanla pasifize etmektedir. Dil ile ilgili bir unsurun sosyal yapıyla değerlendirildiği bu çalışma dil-toplum açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal yapı, Edilgen çatı kullanımı, Edilgen çatının olumsuz etkileri, Aktif-pasif insan.

PASSIVE SENTENCE PERCEPTION OF SOCIETY

ABSTRACT

The Societies which are under the effect of different cultures and becoming alienated to their identities start to degenerate culturally as well. Cultural degeneration brings language deformation along in time. Considering that different society's cultural values penetrate gradually into Turkish society and the degeneration happens gradually, it is observed that a proper awareness could not be created. Usage of passive sentences is a kind of usage which is a result of the degeneration. Topic of our study consists of the negative influence of the passive sentences which are used more widely after the degeneration of the culture, on the society. As a result of the proliferation of the usage of passive sentences, it could be seen that the society became more prone to degenerate culturally.

The research is descriptive in nature. The data was collected via questionnaire by using survey method. Data of the study consist of the results of a survey conducted to 273 people with different age and educational level. While 3 of the survey questions are demographic, 14 question is about the usage of passive sentences. The answers given to the different questions which are prepared focusing on the issue whether passive sentences passivize the society or not are tabulated and interpreted. As a result of our study it can be said that usage of passive sentences is not appropriate for active structure of nomadic Turkish society. Usage of the passive voice, which causes subject to be pushed into the background and passiveness, in Turkish language, in which being active and bringing man into the forefront is peculiar, passivizes the people in time. This study in which an element related to language is being evaluated with respect to social structure is important in terms of language-society relation.

STRUCTURED ABSTRACT

Among the active verbs, verbs formed by suffixes -l- and -n- are passive verbs. The roof formed by these verbs is the passive roof. Muharrem Ergin said that in Turkish Grammar book -n reflexive supplement became a pacific and unknown attachment. For this reason, passivity and unknown attachment in some places -l- in some places, it appears as -n-. This - n- is not a separate addition, it is considered a form of -l- (Ergin, 1995).

There is a close relationship between the languages of nations and worldviews.

Language gives the society the ability to be different, to think differently, to act and to live differently. In this way, societies' views on the world and the values they attach to human beings differ. In material-oriented and object-oriented societies passive structure utilization rate is higher. But in societies that have developed a perception of subjective centered life active structure utilization rate is higher.

The moving structures of the Turks since from the past also affected their language. For this, the most important element at Turkish language is “predicate” . “Predicate ”is the movement element in the sentence. The Turks have attracted attention with their mobile structures since time immemorial. For this, “predicate” is the most important element in the sentence. “Culture or civilization is a complex whole that includes knowledge, art, tradition and similar abilities, skills and habits that human beings learn as a member of a society Güven (Güvenç, 1994: 101).

The effect of Turkish culture on Turkish grammar structure was expressed by some researchers:

Culture and language are two phenomena that affect and cannot be separated each other. Throughout history, the lifestyle required by the nomadic culture of horsemen has differentiated Turkish people from other nations in terms of mobility. These moving features of the Turks from the past also affected their language. The aim of this study is to determine whether passive sentences that are not suitable for the active structure of Turkish society, create awareness in society. This mobility in Turks emphasizes the importance of predicate in Turkish grammar structure.

When we look at the annexes that make up the predicate and give direction to it, person attachments is inside of predicate. Considering the fact that the most important element in the structure of Turkish grammar is at the end, it is seen that the concept of person is important. Naturally, subject element is inside predicate. When we look at the Turkish culture, the Turks have lived for humanity almost every human being has become the purpose of the reason for living. In the European Huns, a Byzantine in the capital of Attila said that he was free and fearless in the Hun country, despite the oppression of the people in Byzantium and the failure of laws (Kafesoğlu, 2011: 237). There were no poor people in the Uyghur country. The state and the people would run to the rescue of those without food. Many people lived with such of social help (Ögel, 1971: 125).

This value given to man in the old Turkish culture manifests itself as the end of the person suffix in the Turkish grammar structure.

A nation that cares so much about human beings should emphasize this importance with sentences. The fact that the person is left in a secondary state with passive sentences is not an appropriate use in terms of the structure of Turkish in terms of language-thought relationship. In active sentences, this importance is given to the subject, that is, to the person, as necessary. In passive sentences this is not important. in active and passive sentence structure if the subject or object dominates to the sentence our sentence becomes subjective or objective. Sentences reflecting Turkish thought structure are based on

subjectivity. Apart from this, these sentences are also called objective sentences because passive sentences bring the object forward. Negation caused by disruption of thought structure has increased the use of passive roofed sentences in society. In periods when foreign influences are not very dominant when we make a comparison between today there has been an increase in passive roofed sentence usage.

When we look at the literature, passive sentences are examined both socio-linguistic dimension and with its impact on society. No other study this about subject that's why this study eliminates the lack of this field. The research is descriptive. The screening model was used. The use of passive roofed sentences had negative effects on social life and personality traits and we conducted a survey to measure the level of awareness among the participants. The data of the study the results of the questionnaire were randomly applied to 273 people from different age groups and education levels. Three of the survey questions prepared have demographic characteristics, fourteen are related to the use of passive roofed sentences. The answers given to the different questions were arranged and interpreted in figures and tables.

The results were focused on whether the use of passive roofed sentences made the society passive or not. According to the survey data, the society does not have a clear idea of what the passive framework is. Passive roof is used less in motion-weighted event texts. Passive roof is used more very at thought's weighted texts. The answers given by the participants are contradictory in this sense. The use of passive roofs in newspaper articles, scientific articles, textbooks is higher than the other types we have given in the question. Too much technology in life and characteristics of different cultures imposing on Turkish society as incentive has increased the use of passive roofed sentences. The use of passive roofed sentences in the works written in the past centuries is almost negligible. Nowadays this usage has increased. Most of the participants do not think that passive roofed sentences is make passive society. When the results of our survey are evaluated, the use of passive roofing did not create awareness in humans.

Public dont care the link between passive framework and social life. Uncertainty of the person who does the job is a form of not taking responsibility and preferring to be passive at the same time. This passivity begins in thought and in time it is reflected in culture and language.

The most dangerous is that these two situations cannot be associated. Over time, society changes slowly. Since change is slow, it becomes difficult to notice. First of all, to ensure that the active and active Turkish people do not lose this feature is difficult. In accordance with Turkish language and culture instead of passive roofed sentence active roofed sentence should be used and to this must be find ways to promote.

Keywords: Social structure, Usage of passive voice, Negative influences of passive voice, Active-passive man.

Giriş

Korkmaz (2003: 15) çatı kavramını ve çatı değişimini şöyle ifade eder;

Çatı, fiil kök veya gövdesinin, sözcük anlamında herhangi bir değişikliğe uğramadan fiilden fiil yapan belirli bazı eklerle genişletilerek cümledeki özne ve nesne ile olan bağlantısında uğradığı durum değişikliğidir. Eğer tanımı biraz daha açmak gerekirse, fiilin anlam değişikliği göstermeyen ancak cümledeki özne ve nesneye hükmeden şekil değişikliğidir.

Etken fiillerden -l- ve -n- ekleri ile kurulan fiiller edilgen fiillerdir. Bu fiillerin oluşturduğu çatıda edilgen çatıdır. Muharrem Ergin'in Türk Dil Bilgisi isimli eserinde – n - 'nin dönüşlülük eki olduğunu ve sonradan pasiflik ve meçhul eki haline geldiğini söylemektedir. Bu sebeple pasiflik ve meçhul eki bazı yerlerde -l- bazı yerlerde -n- olarak karşımıza çıkar. Bu - n- ayrı bir ek değil , -l- nin bir şekli sayılır (Ergin, 1995).

Konuyla ilgili Çiçek (2013: 8),

{-l} ünsüzü için birincil edilgenlik ifadesini kullanmamız, onun zaman zaman yerini ve görevini {-n} ünsüzüne bırakabilmesi ile ilgilidir. Dilbilgisi kitaplarımızın hemen hemen hepsinde, edilgenlik kavramını anlatmak söz konusu olduğunda, bu işlemin öncelikli olarak, {-l} ünsüzü ile gerçekleştirildiğinden söz edilir. Eylem kök ve/veya gövdelerinin bir ünlü ya da “-l” ünsüzü ile bitmeleri durumunda, edilgenlik eki olarak {-n} ünsüzü devreye girer. Sonuç olarak, Türkçe, edilgen çatı kurulumları için {-l} ve { -n} ünsüzlerinden yararlanır. Öte yandan, bu iki ünsüzün işlevleri sadece edilgen çatı oluşturmakla sınırlı değildir. {-l} ve { -n} ünsüzlerine, bazı diğer durumlarda, başka çatı kuruluşlarında da rastlarız.

Yüklemi edilgen çatılı fiillerden oluşan cümlelerde fiildeki iş, oluş ve hareketin kim tarafından yapıldığı belli olmadığı için yani özne belli olmadığı için bu tür cümlelerin düz tümlecine sözde özne denir (Dizdaroğlu, 1976; Hatipoğlu, 1982; Ediskun, 1999; Hengirmen, 1998).

Edilgen çatılı cümlelere anlam merkezli baktığımızda öznenin ikincil duruma atılmasından ve yüklem tarafından kontrol edilememesinden kaynaklı bir edilgenlik olduğu görülmektedir. Etken cümlede ise özne gerçektir işi yapan ayrı, işten etkilenen ayrı bir öge olarak karşımıza çıkar. Edilgen cümlelerde özne sorumluluğu üzerine almazken etken cümlelerde alır.

Aktiflik ve pasiflik, eylemin doğrudan kontrol edilip edilememesi ile ilgili kavramlardır. Öznesi (faili) tarafından kontrol edilebilen eylemler ‘aktif’; kontrol edilemeyen eylemler ise ‘pasif’ olarak nitelendirilebilir (Duru, 2008).

Toplumlar madde ve insanı öne çıkartma durumlarına göre farklılık gösterir. Bir toplumun yaşam tarzı ve dünya görüşü hakkında bilgi almak için toplumun diline de bakılmalıdır. Dil içerisinde toplumun yapısını barındırır. Maddeyi öne çıkartan ve nesne merkezli toplumlarda edilgen yapı kullanım oranı daha fazlayken insanı öne çıkartan özne merkezli yaşama algısı geliştirmiş toplumlarda etken yapı kullanım oranı fazladır. Türklerin geçmişten gelen hareketli yapıları dillerini de etkilemiştir. Bu sebepten Türkçede en önemli unsur yüklemidir. Yüklem cümledeki hareket unsurudur ve Türkler de ezelden beri hareketli yapılarıyla dikkat çeken bir millet olduğu için yüklem cümledeki en önemli ögedir. Ayrıca Türkçenin gramer yapısına bakıldığında en önemli unsurun sonda olduğu görülür. Türk gramer yapısına uygun olarak kurulmuş cümleler yüklemle bittiği için yine yüklem ve hareketin önemi ortaya çıkmış olur.

“Kültür ya da uygarlık, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür.”(Güvenç, 1994: 101). Türk kültürünün Türk dil bilgisi yapısı üzerindeki etkisini bazı aşırımacıların görüşleriyle şöyle örneklendirebiliriz:

Kafesoğlu bu konuda (2011),

Türklerde açık şekilde müşahade edilen ve onların tarih boyunca, hareketli bir topluluk halinde sürekliliğini mümkün kılan bir ruhi zindelik, başarılarla birlikte daha da artmış, her askeri muvaffakiyet yeni bir siyasi hedefe yol açmış ve ülkeler zapt edildikçe yeni fetih arzuları kamçılanmış. (55-56) ... Osmanlılar da dâhil, hemen bütün dirayetli Türk devlet adamlarınca “Yerine getirilmesi gerekli vazife” sayılan cihan hâkimiyeti görüşünün, şüphesiz birçok tarihi teşebbüsler sonucu olarak, Türk psikolojisinde derin yer tutmasından dolayı, hem destan ve efsanelerimize, hem tarihi kayıtlara yansımış açık deliller vardır. (254)

Gökalp (1976) Türk devletini merdivene benzetmiştir. Bu merdivenin bir basamağında daima kalınamayacağını mutlaka inmek ya da çıkmak gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple Türk milletini başka milletlerden ayırmıştır. Başına bir kahraman geldiğinde çevresindeki medeniyetleri parçaladığı ve kendi medeniyet seviyesini yükselttiği görüşündedir.

Türklerin tarih boyunca atlı göçebe kültürünün gerektirdiği hayat tarzları, onları diğer milletlerden hareketlilik yönüyle ayıran temel özellikleri olmuştur. Bu hareketlilik, Türk dil bilgisi yapısında, temel unsuru büyük ölçüde temsil etmesiyle yüklem önemi açıkça öne çıkartır. Kültür ve dil birbirinden ayıramayan ve birbirini etkileyen iki olgudur.

Yüklemi oluşturan ve ona yön veren eklere bakıldığında en sonda şahıs eki yer almaktadır. Türk dil bilgisi yapısında önemli unsurun sonda olması durumundan hareketle yüklem de önüne şahıs kavramının geçmesi Türk diline özgü bir özelliktir. Doğal olarak yüklem içinde özneyi de barındırmaktadır. Özne ise şahıslar üzerinden insanı temsil eder. Türk kültürüne baktığımızda Türkler adeta insanlık için yaşamışlar, her devirde insanı yaşama sebeplerinin amacı haline getirmişlerdir. Kafesoğlu bu konuda (2011: 237-238),

Avrupa Hunları’nda Attila’nın başkentinde bir Bizanslı, Bizans’ta insanın baskı altında tutulmasında ve kanunların yürümemesine karşılık kendisinin Hun memleketinde hür olduğu ve korkusuz yaşadığını söylemişti. Çin’deki köleler, hürriyet ülkesi olan Asya Hun topraklarına kaçıyor. (...) Göçlerde ailelerin ve fertlerin kendilerine ait taşınabilir mallarını beraberlerinde götürebilmeleri ve istedikleri gibi tasarruf etmeleri onlardaki hürriyet duygusu ve serbestçe davranma eğilimini daima canlı tutmakta idi. Bu hal ise, eski Türk devletlerinde, tabiatıyla, köleliği ve bazı zümrelerin “imtiyaz”larla donanmasını önüyor, ayrıca, Bozkır kültürünün ekonomik özelliği de, adalet, eşitlik ve insana saygı prensiplerinin gelişmesine yardım ediyordu.

Ögel ise (1971: 125),

Uygur ülkesinde fakir insan yoktu. Yiyecekleri olmayanların imdadına da, devlet ve halk koşardı. Birçok insanlar, böyle içtimai bir yardım düzeni ile yaşarlardı. Uygur Hakanları, büyükleri şölenler düzenler ve halka ziyafetler verirlerdi: Eski Türk Hakanları, türlü sebeplerle halkı bir araya getirip, yemekler yedirip, eğlendirmeyi ihmal etmezlerdi. Böyle şenlikler millette, bir birlik ve beraberlik yaratıyordu.

Eski Türk kültüründe insana verilen bu değer, Türk dil bilgisi yapısında şahıs ekinin sonda olması şeklinde kendini ifade etmektedir. İnsanı bu kadar önemseyen bir milletin kurduğu cümlelerle de bu önemi vurgulaması gerekir. Şahsın yani insanın edilgen cümlelerde ikincil durumda bırakılması anlam boyutunda Türkçenin dil düşünce ilişkisi bakımından yapısına uygun bir kullanım değildir. Etken cümlelerde özneye yani kişiye bu önem gerektiği gibi verilirken edilgen cümlelerde bu önem zayıflatılarak nesne üzerine kaymaktadır. Edilgen cümle kullanımının artmasıyla zamanla Türk düşünce sistemi bozularak kültür yozlaşmalarına yol açtığı söylenebilir.

“Ali camı kırdı” örneğinde işi yapanın kim olduğu bilinmektedir. Ali gerçek öznedir. Temel unsur içinde yüklem ve özne aynı derece önemlidir. Fakat “Cam kırıldı” örneğine baktığımızda sözde

özne olarak kabul edilen cam, yapma işini gerçekleştiren değil; yapma işinden etkilenendir. Türk dil bilgisine göre cümlede yapılan işten etkilenen öge nesnedir. Nesnenin özne kabul edildiği ve buna sözde özne adı verilen edilgen yapı cümleler, Türkçenin düşünce sisteminin temel özelliklerine ve karakterine uygun düşmez. Cümlede yüklem ne derece önemliyse özne de aynı derecede önemlidir. Çünkü ikisi birden temel unsuru oluştururlar. Edilgen çatılı cümleler nesneyi öne çıkarırken etken yapı cümleler bu yönüyle özneyi öne çıkarmaktadır. İş yapanın aktif olarak verilmediği edilgen çatılı cümleler özneyi ikincil duruma düşürdüğü için öznenin gücü cümlede zayıflamış olur. Etken ve edilgen cümle yapısında ortaya çıkan durum, özne ve nesnenin cümleye hakim olma durumuna göre cümle öznel ya da nesnel olur. Türk düşünce yapısını uygun olan cümleler öznellik üzerine kurulmuştur. Bunun dışında edilgen yapıdaki cümleler nesneyi öne çıkardığı için bu tür cümlelerin de nesnel cümleler özelliğinde olduğu görülür. Bu cümleler Hint Avrupa dillerinin düşünce sisteminin özelliği olan nesnel bir yapı gösterirler. Kişinin yani öznel olan cümle yapısının bu denli önemli olduğu Türk kültürünün sürekliliği için edilgen çatılı cümleler yerine etken çatılı cümleler kullanılmalıdır.

Kültür bir milletin hayat tarzıdır. Bu hayat tarzı dili oluşturduğuna göre dil öğrenmek; o hayat tarzıyla tanışmak, belli bir süre sonra da onu benimsemek anlamına gelir. Çünkü dil, aynı millete mensup kişilere kültür aktarımında bulunduğu gibi farklı milletlere mensup kişilere de o kültürü tanıtır, öğretir ve benimsetir. Dilin bu özelliğinden dolayı devletler politikalar oluşturur (Avcı ve Korkmaz, 2010). Bu politikaları gerçekleştirebilmek için yöntemler, yaklaşımlar geliştirir. Bu çabalar sonucunda amaç, dili değiştirmeye çalışmaktır dolayısıyla bu da milleti değiştirmeye çalışmak anlamına gelir.

Türk dili daha başlangıçtan itibaren yabancı dil ve kültürlerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Çünkü hareketli bir toplum her an diğer kültürlerle karşı karşıyadır. Bu durumu kötüye kullanmak isteyen çevreler ve güçler bunu düşünce sistemini bozmaya çalışarak gerçekleştirme amacı güderler. Her türlü yeniliğe açık olan kültür yapısı Türk düşünce sistemini bozmayı düşünen ve Türkçeyi olumsuz etkilemek isteyen ve işinde usta çevreler için hiç zor olmadığı görülmektedir. Çünkü bilinmektedir ki düşüncedeki bozukluk, cümle yapısına yansır. Cümle yapısındaki bozukluk ise beraberinde toplumdaki bozulmalara sebep olur. Toplumun bozulması milletin bozulması, milletin bozulması zamanla yok olması anlamına gelir. Türk dilinin “Karanlık Dönem” olarak adlandırın süreçte dilini kaybeden toplumların tarih sahnesinden silindiklerine şahit oluyoruz.

Art niyetli dil politikası üretenler (emperyalist düşünce sahipleri) Türk düşünce sistemini bozduktan sonra sosyal bozuklukların da beraberliğinde geleceğini bilmektedir. Bu çevrelerin Türk milletini zamanla özünden uzaklaştırıp öncelikle düşünce olarak yavaş yavaş da kültürel olarak etkilemek suretiyle kendi etki alanları altına alıp Türk benliğinin kaybolmasını amaçladıkları görülmektedir. Çünkü düşüncedeki bozukluk ilerleyen zamanlarda sosyal hayatı etkilemeye başlar. Sosyal hayatın etkilenmesiyle kültür değişiklikleri ortaya çıkacağı için yabancı kültürlerin unsurları genç kuşaklara özendirici şekilde yansıtılıp Türk kültür unsurlarının alaturka, yabancı unsurların ise modernlik olarak değerlendirilmeye başlamasına sebep olduğu görülür.

Düşünce yapısının bozulmasıyla ortaya çıkan olumsuzluk toplumda edilgen çatılı cümle kullanımını arttırmıştır. Yabancı etkilerin çok da hâkim olmadığı dönemlerle etkileşimin modernleşme sayıldığı günümüz arasında bir karşılaştırma yaptığımızda edilgen çatılı cümle kullanımında gözle görülür bir artış olduğu fark edilir.

Hint-Avrupa dil grubunun günümüzde popüler olmuş kollarının gramer yapısıyla Ural-Altay dil grubuna mensup Türk dilinin yapısını değerlendirmek doğru değildir. Edilgen çatılı cümlelerin düşünce yapısı Hint-Avrupa dil grubunun gramer yapısına uygundur. Aslında algımızdaki büyük yanlış Avrupa ülkelerinin gramer yapılarını Türkçeye uyarlamaya çalışarak yapıyoruz. Belli amaçlara hizmet için yapılan bu duruma müdahale edici önlemler alınmalıdır. Karabulut (2012)’a göre Çince dünyanın en eski dillerinden olmasına rağmen edilgen cümle yapısı son zamanlarda ortaya çıkmıştır.

Eski zamanlarda edilgenliği bei (maruz kalmak) fiili yardımıyla kuran Çinliler, sadece olumsuz durumların ifade edilmesinde bu yola başvuruyordu. Ancak günümüzdeki araştırmalara göre özellikle Batı dillerinin etkisiyle daha geniş bir alanda edilgen cümleler kullanılmaya başlanmıştır.

Yöntem, Bulgular ve Değerlendirme

Edilgen çatılı cümle kullanımının sosyal hayat ve kişilik özellikleri üzerindeki olumsuz etkilerinin katılımcılar üzerindeki farkındalık düzeyini ölçmek adına anket çalışması uyguladık. Hazırlanan anket sorularının üçü demografik özellik taşıırken on dördü edilgen çatılı cümle kullanımıyla ilgilidir. Yaptığımız anket sonuçları katılımcılardan alınan cevaplara göre oranlanarak aşağıda grafikler haline verilmiştir.

Şekil 1: Cinsiyet

Yaptığımız anket çalışmasından elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak araştırma sorularımızı %59 kadın katılımcılar, %41 erkek katılımcılar cevaplamıştır. Kadın katılımcıların soruları cevaplama oranlarının bariz bir fark olmamakla birlikte daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 2: Yaş Durumu

Katılımcıların yaş aralıklarına baktığımızda %54 gibi çok yüksek bir oranla 25-35 yaş olduğu görülmektedir. Onu %30 ile 18-25 yaş aralığı izler. %11 35-50 yaş, %3 50 yaş ve üzeri, %2 ise 18 yaş altı katılımcı bulunmaktadır.

Şekil 3: Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda en yüksek oranı %61’le lisans mezunlarının oluşturduğunu görmekteyiz. %28’inin yüksek lisans, %7’sinin doktora, %3’ünün lise ve %1’inin ortaokul mezunu olduğu diğer bulgulardır.

Şekil 4: Edilgen Çatılı Cümle Tanımı

Anketimizin ilk sorusu edilgen çatının anlamının bilinip bilinmediğine yöneliktir. Bunu tespit etmek adına anket sorularına edilgen çatı tanımıyla başlanmıştır. Katılımcıların %94 gibi büyük bir oranının hatta neredeyse tamamına yakınının edilgen çatılı cümleye “yüklemin içinde sözde özneyi barındırdığı cümleler” cevabını vererek anlamın çoğunluk tarafından bilindiğini göstermişlerdir. Edilgen çatılı cümlelerin “yüklemin içinde gerçek özneyi barındırdığı cümleler” olduğunu söyleyen katılımcıların oranı ise %6’dır. Fakat burada gözlemlerimden yola çıkarak belirtmek isterim ki bu oran çok daha fazla olacakken katılımcılar anketin ilk sorusundan emin olamadıkları için tanımını yakınlarına sorarak ya da bir yerden elde ederek cevaplandırmışlardır. Bundan yola çıkarak da edilgen çatılı cümlelerin anlamını toplumun büyük bir kısmının bilmediği söylenebilir.

Şekil 5: Günlük Hayatta Konuşurken Edilgen Çatılı Cümle Kullanım Sıklığı

Konuşma dilinde edilgen çatılı cümle kullanım sıklığını ve katılımların bunu değerlendirme şekillerini görmek amacıyla sorduğumuz “Günlük hayatta konuşurken edilgen çatılı cümle kullanım sıklığınız nedir?” sorusuna katılımcıların %52’si, “ara ara anlatımı güçlendirmek için kullanım” cevabını vermiştir. Görülüyor ki edilgen çatı anlatımı güçlendiren bir üslup özelliği gibi algılanmaktadır. Buradan da yola çıkarak edilgen çatının ne olduğuyla ilgili net bir fikir sahibi olunmadığı sonucuna ulaşabiliriz. Katılımcıların %29’u “az kullanım” %15’i “yarı yarıya kullanım” %3’ü “hiç kullanmam” ve %1’i de “çok az kullanım” cevabını vermişlerdir.

Edilgen çatının konuşma dilinde kullanım oranı çok düşüktür. Türk dilinin hareketli özelliğini göz önüne aldığımızda hareket unsuru olan yüklem en önemli öge olduğu söylenebilir. Türk dilinde en önemli olan en son söylenendir. Yüklem de içinde özneyi barındırdığı için ve yüklem sonunda şahıs eki olduğu için en önemli unsur özne olmuş olur. Özne bu derece önemliyken edilgen çatılı cümlelerde gerçek özne belli değildir. Konuşma dilinde ise aktif kullanımlardan yola çıkarak gerçek öznenin ikinci plana atıldığı örnekler yok denecek kadar azdır.

Şekil 6: Edilgen Çatılı Cümlelere En Çok Rastlanılan Metinler

Birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği “Edilgen çatılı cümlelere en çok ne tür metinlerde rastlıyoruz?” sorusuna verilen cevapların oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. 139 katılımcı %50.90 oranında “gazete yazısı”, 134 katılımcı %49.10 oranında “makale”, 101 katılımcı %37 oranında “roman”, 98 katılımcı %35.90 oranında “ders kitapları”, 74 katılımcı %27.10 oranında “reklam metinleri”, 64 katılımcı %23.40 oranında “hikâye” ve en düşük 50 katılımcı %18.30 oranında “deneme” seçeneğini işaretlemiştir.

Hareket ağırlıklı olay metinlerinde edilgen çatı kullanımı daha azken düşünce yazılarında daha fazladır. Katılımcıların verdiği cevaplar bu anlamda çelişkilidir diyebiliriz. Roman türünde edilgen çatı kullanımı deneme türüne göre daha azdır. Gazete fikir yazılarında, makalelerde, ders kitaplarında edilgen çatı kullanımı soruda verdiğimiz diğer türlere oranla fazladır.

Şekil 7: Edilgen Çatılı Cümlelerin Metin Anlaşılabilirliğine Etkisi

“Edilgen çatılı cümleler metni daha anlaşılır kılar mı?” sorusuna 171 katılımcı %63 oranla “hayır”, 102 katılımcı %37 oranla “evet” cevabını vermiştir. Görüldüğü gibi katılımcıların çoğu edilgen çatılı cümlelerin metni daha anlaşılır kılmayacağı görüşündedir. Öznenin açıkça dile getirilmediği edilgen çatılı cümlelerin öznenin belli olduğu etken çatılı cümlelere oranla metni daha anlaşılır kılması ihtimal değildir.

Şekil 8: Günümüzde Edilgen Çatılı Cümle Kullanım Durumu

Günümüzde edilgen çatı kullanımının arttığı veya azaldığı konusunda sorduğumuz soru sonucunda 164 katılımcı %60 oranında “arttı” derken 109 katılımcı %40’lık bir oranla “azaldı” şeklinde cevap vermiştir. Günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle insanların aktif olarak iş gördükleri çoğu konuda bu işleri makinalar görmeye başlamıştır. Teknolojinin hayatta fazlaca yer almasından ve farklı kültürlerin özelliklerinin özendirici olarak Türk toplumuna empoze edilmesinden kaynaklı edilgen çatılı cümle kullanımında bir artış söz konusudur.

Şekil 9: Edilgen Çatılı Cümle Kullanım Sebepleri

Birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği “Sizce edilgen çatı kullanımının sebepleri nelerdir?” sorusuna verilen cevapların oranlarına baktığımızda %60.30 gibi bir çoğunluk “cümlede nesnel yapının öne geçmesi” cevabını vermiştir. Fakat diğer bir seçenekteki “öznenin ikinci plana atılması”

cevabının oranı %38.60'tır. Aynı doğrultuda olan iki seçenektan birinin oranı bu kadar yüksekken diğerinin oranının düşük olması çelişkili bir durumdur. Bu durumda da soruyu cevaplandıran katılımcıların bir kısmının bilinçli cevaplandırmadıkları sonucuna ulaşabiliriz. Bunun farkındalığını ölçmek için bilerek seçtiğimiz aynı cevabın farklı şekilde yorumlanması sonucu, oranların bu derece değişkenlik göstermesi cevabın bilinçli verilmediğinin göstergesidir. Katılımcıların %19.90'ı "özgünleşme" cevabını vermiştir. Özgünleşmeyle edilgen çatılı cümle kullanımı arasında ise ancak zıt bir bağlantı kurulabilir. %18.40 oranında katılımcı "modernleşme" demiştir. Edilgen çatı kullanımını modernleşmeyle ilişkilendirmek çok yanlış bir bakış açıdır. Modernleşmeden ziyade birey kendisinden uzaklaşır, toplum pasifleşir ve manipülasyona açık hale gelir diyebiliriz. Böylelikle de toplum mühendislerinin işi kolaylaşır denilebilir. Katılımcıların %18'i "Batı kültürünün etkisi" yle cevabını vermiştir. Aslına baktığımızda Batı kültürünün edilgen çatı kullanımında etkisi vardır. Çünkü Batı, Türk toplumunun kendi özünün kaybolmasını ister. Bu sebeple de Türk kültürel değerleri çürütme girişimlerinde bulunmaktadır. Bunu öncelikle düşünce yozlaşması oluşturmaya çalışarak yapar daha sonra ise dile sığrayan bu yozlaşma düşünce ve algı boyutunda geri dönülmez sonuçlar doğurmuş olur. Katılımcıların %6.30'luk gibi az bir kısmı ise "özgürleşme" demiştir. Edilgen çatı kullanmanın özgürlük olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Kişilerin özgürleşme kavramını doğru algıladıkları kabul edilemez.

Şekil 10: İlmi Çalışmalarda Edilgen Çatılı Cümle Tercih Durumu

"İlmi çalışmalarda edilgen çatı tercih edilmeli midir?" şeklinde sorulan 156 katılımcı %57 oranla "edilmelidir", 117 katılımcı %43 oranla "edilmemelidir" cevabını vermiştir.

Katılımcılardan bu soruya verdikleri cevaba göre bir açıklama istediğimiz açık uçlu soruya ankete katılan 273 katılımcıdan 95 tanesi cevap vermiştir. Diğer sorularda verdiğimiz şıklarla insanların seçimlerini tespit ettiğimiz soruların aksine kişilerin kendi fikirlerini, düşüncelerini rahatça ifade edebilmeleri adına açık uçlu soru tercih ettik ve kelime ya da cümle sınırlaması getirmedik. Verilen cevaplardan birbirine benzer olanları ya da ortak ifadeleri belirleyip bir tablo haline getirdik. Cevapları belli ölçütlere göre guruplara ayırarak inceledik. Gurupların belirlendiği içeriklerin karşısına cevap sıklıklarını sayı değerleriyle gösterdik.

Tablo 1: “İlmi Çalışmalarda Edilgen Çatı Tercih Edilmelidir” Seçeneğinin Gerekçeleri

İlmi çalışmalarda edilgen çatı tercih edilmeli midir ? Edilmelidir. Çünkü...	Kullanım sıklığı
Nesnel anlatım için gereklidir. Bilimsel çalışmaların anlatımına daha uygundur. Dolaysız anlatım sağlar. Daha genel anlatım sağlar. Anlatımı özgünleştirir. Anlatıma resmiyet ve ciddiyet kazandırır. Okuyucuyu meraklandırır ve anlatımı daha zevkli kılar. Edilgen çatıyı kullanmamak anlatım kısırlığına neden olur. Bilimsel üslubu kuvvetlendirir.	32
Bilimsel çalışmalarda konu kişiye yönelik değil, maddeye yöneliktir. Üçüncü şahıslardan bahsedilmesi gerekir. İlmi çalışmalar bireyin değil bilimindir. Kişiler tek başlarına bir soruna çözüm bulamazlar. Bilim kişisel değil, genel geçerdir. Fikirlerin sunulan kitle tarafından daha kolay kabul görmesine imkan verir. Özellikle sosyal bilimlerde gereklidir. Okuyucu araştırmayı kimin yaptığını bilerek okur. Gelişen teknolojiyle birlikte insan faaliyetlerinin azalmasına sebep oldu. Çalışmalar topluma mal edildiği için herkes üzerine alabilir.	19
Metni daha anlaşılır kılar. Metnin sonuç kısımlarında etken ifadeler kullanılmalıdır. Bilimsel metinlerde gereklidir. Metin daha etkileyici olur. Metnin inandırıcılığı artar.	15
Cümleyi süsler. Özellikle alıntı cümlelerde kullanılmalıdır. Cümlede eyleme vurgu yapılması açısından tercih edilmelidir. Cümleyi kısaltır.	7
Yazarın alçakgönüllü olduğunu gösterir. Yazarın değerini artırır.	2

156 katılımcı ilmi çalışmalarda edilgen çatılı cümlelerin tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların fikirleri yukarıdaki gibidir.

Tablo 2: “İlmi Çalışmalarda Edilgen Çatı Tercih Edilmemelidir” Seçeneğinin Gerekçeleri

İlmi çalışmalarda edilgen çatı tercih edilmeli midir ? Edilmemelidir. Çünkü...	Kullanım sıklığı
İlmi çalışmalar etken çatılı olmalıdır. İlmi çalışmalarda netlik olmalıdır. İlmi çalışmalarda metnin anlaşılır olması gerekir. İlmi çalışmalarda kişinin belli olması gerekir. Özgün bir bilimsel çalışma şahsa ait olmalıdır. Bilimsel olgular ve toplumsal olaylar zaman, mekan ve özneye sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.	33
Araştırmayı yapacak kişi öncelikle yapabilecek güçte olduğuna inanmalıdır ve kendini gizlememelidir. Kişi özgüvenini kullanmalıdır. Kişi başarmanın mutluluğunu tatmalıdır. Kendine güvenen kişiler kullanmamalıdır. Sahiplenici dil kullanılmalıdır. Kişinin çalışmasının sorumluluğunu alması gerekir.	6
Edilgen çatı anlam karmaşası doğurur. Edilgen çatı anlamın bölünmesine sebep olur. Edilgen çatı ve bilimsel çalışmalar birbirinden farklı ifadelerdir.	5
Etken cümle kişiye kendini güçlü hissettirir.	1

117 katılımcı ilmi çalışmalarda edilgen çatılı cümlelerin tercih edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların fikirleri yukarıdaki gibidir.

Şekil 11: Edilgen Çatılı Cümlelerin Toplumun Sosyal Yapısıyla İlgisi

Şekil 12: Edilgen Çatılı Cümlelerin Toplumun Sosyal Yapısıyla İlgisi Varsa Bu İlginin Niteliği

“Edilgen çatılı cümlelerin toplumun sosyal yapısıyla ilgisi var mı?” şeklinde sorduğumuz aslında çalışmamızın amacına uygun en can alıcı sorularından biri olan bu soruya katılımcıların %74’ü “vardır” %26’sı ise “yoktur” cevabını vermiştir. Büyük bir çoğunluğunun sosyal yapıyla edilgen çatılı cümlelerin ilişkili olduğunu düşündüğünü görüyoruz. İlgisi olduğunu düşünenlere bu ilginin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu sorulduğunda ise katılımcıların %55’i “olumlu”, %45’i “olumsuz” demiştir.

Görüldüğü üzere doğru ilişkilendiren katılımcı sayısının az olduğu görülmektedir. Edilgen çatılı cümle kullanmanın katılımcılar tarafından toplumun sosyal yapısıyla olumlu ilgi kurulması ciddi bir yanılgıdır. Edilgen çatılı cümlelerin kesinlikle toplumun sosyal yapısıyla ilgisi vardır. Fakat bu ilgi olumlu değil aksine son derece olumsuzdur. Gerçek öznenin kaybolup nesnenin sözde özne olarak cümlede yer alması düşündürücüdür. Uygun olmayan bu kullanımın artması bir süre sonra toplumda olumsuz düşünce değişikliklerine sebep olabilir. Dildeki bu öznellik ve nesnellik durumu zamanla sosyolojik yapıyı da etkilemeye başlar. Edilgen çatı adından da anlaşılacağı üzere Türk toplumunu edilgenleştirir yani pasifleştirir. Çağlar boyunca diğer toplumlar tarafından da aktiflik özelliği ve hareketli yapısıyla dikkat çekmiş olan Türk milleti, edilgen çatılı cümle kullanımının artmasıyla bir anlamda özünden ve düşünce kodlarından da uzaklaşmış olur.

Milleti temsil eden dil, ait olduğu toplumun değerleri, ihtiyaçları, siyasi ve dini değişimleri kültürel unsurlarıyla şekillenmekte ve gelişmektedir. Batılılar harekete geçirdikleri etkileşim yönlerini başka bir deyişle yayılcı tavrılarını (bunlar genel olarak sosyal, siyasi ve dini gayeler olarak karşımıza çıkar), hedef toplumun önce kültür sahasında daha sonra da dilleri üzerinde hayata geçirmektedirler. Çünkü dilin milleti temsil etme kabiliyeti üst seviyede olduğu için bu yöntemle kolay ve kalıcı bir şekilde istedikleri sonuca gideceklerini bilirler. Dilin herhangi bir döneme ait metinlerini taramak suretiyle özelliklerini tespit edebiliriz. Farklı dönemlere ait taranan metinleri karşılaştırma yöntemi ile değerlendirip sonuçlar çıkartılmıştır. Ulaşılan sonuçlar toplumun geçirdiği kültür değişiklerini ya da dış etkilenmeleri gösterir. Sosyolojik değişim kişinin düşüncesinin değişmesiyle başlar (Avcı ve Korkmaz, 2010).

Şekil 13: Edilgen Çatılı Cümle Kullanımının Türklerin Kişilik Yapısıyla İlgisi

Bir önceki soruda kurduğumuz sosyal yapı-edilgen çatı ilişkisinin tamamlayıcısı sayabileceğimiz diğer bir soru ise “Edilgen çatılı cümle kullanımının Türklerin kişilik yapısıyla ilgisi var mı?” sorusudur. Bu soruya katılımcıların verdiği yanıtlar yarı yarıyadır. Katılımcıların %50’si “vardır”, %50’si “yoktur” demiştir.

Şekil 14: Edilgen Çatılı Cümlelerin Toplumu Pasifleştirme Durumu

“Edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %65’i “düşünmüyorum”, %35’i “düşünüyorum” yanıtını vermiştir. Görüldüğü gibi katılımcıların çoğu toplumun pasifleşmesinde etkin rol oynayan edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünmemektedir. Aslında şu an içinde bulunulan kötü durum da budur. Katılımcıların çoğu grameri sosyal yapıyla ve toplumun kişilik özellikleriyle ilişkilendirememektedir. Bunun bir tehlike olarak görülmemesi gelecek açısından büyük tehlikedir. Kültür hayatında yapılan herhangi bir değişiklik toplum tarafından hemen kabul görmez hatta büyük tepkiyle karşılanabilir. İnsanlar özleriyle ilgili konularda yapılan yenilikleri hemen kabullenemezler. Fakat bu değişikliklerin yavaş yavaş yapıp farkındalığın ortadan kaldırıldığı düşünce kodlarıyla oynandığı durumlar da vardır. Edilgen çatılı cümle kullanımının artmasıyla toplumun pasifleştirmesini buna örnek verebiliriz. Toplum, pasif yapıyı kullana kullana özünden uzaklaşmaya başlar. Bu birdenbire ortaya çıkan bir değişiklik olmadığı için de halk bunun farkına varamamaktadır. Türklerin eski yaşayış tarzını incelediğimizde ya da kişilik özelliklerini değerlendirdiğimizde bu ayrımı kolayca yapabilmekteyiz. Katılımcılardan bu soruya verdikleri cevaba göre bir açıklama istediğimiz açık uçlu soruya ankete katılan 273 kişiden sadece 69 tanesi cevap verdi. Verilen cevaplardan birbirine benzer olanları ya da ortak ifadeleri belirleyip tablo haline getirdik.

Tablo 3: “Edilgen Çatılı Cümlelerin Toplumu Pasifleştirdiğini Düşünüyorum” Seçeneğinin Gerekçeleri

Edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorum, çünkü...	Kullanım sıklığı
Bireyde korku yaratır. Bireyin kafasını karıştırır. Bireyde tembellik yaratır. Bireyin özne olmasına engel olur. Birey kolayca kaçmış olur. Bireyde özgüven eksikliği yaratır. Birey pasifleşmiş olur. Bireyin düşüncelerine verilen değer azalır.	18
Toplunun iletişimini soğuklaştırır. Toplumu yönlendirmiş olur. Edilgen çatılı cümle pasif toplumlar tarafından kullanılır. Türk toplumunun hareketli yaşam tarzına uymaz.	9
Cümle resmi bir üslup kazanır. Cümlenin netliği olmaz. Dolaylı anlatımlı cümlelerdir. Cümlede nesne ön plana çıkmış olur. Cümlenin anlamı belirsizleşir.	6
Sorumluluk başkanın üzerine atılmış olur. Başarının sahiplenilmesi engellenir. Aktif bireylerin kendine güveni fazladır.	3

Edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünen 96 katılımcının verdiği yanıtlar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Ortak cevaplar belirlenerek belli başlı kelimelerden yola çıkarak oluşturulan tablonun karşısında cevapların kullanım sıklıkları da yer almaktadır.

Tablo 4: “Edilgen Çatılı Cümlelerin Toplumu Pasifleştirdiğini Düşünmüyorum” Seçeneğinin Gerekçeleri

Edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünmüyor musunuz? Düşünmüyorum, çünkü...	Kullanım sıklığı
Edilgenlik sadece bir kullanımdır. Edilgenlik bir çeşit zihin etkinliğidir. Amaç işin yapıldığını belirtmektir.	3
Pasif toplumlar kullanır, kullanımı pasiflik yaratmaz. Toplumu pasif kılan faktörler başkadır. Pasiflik karakteristik bir özelliktir. Edilgen çatı ve pasiflik alakasız iki olgudur. Pasiflik değil aksine aktiflik sağlar.	22
Toplunun ortak paydada buluşup birlikte hareket etmesini sağlar. Türk toplumunun yaşayış ve dil özelliğini yansıtır. Edilgenliği de zaten toplum yarattığı için toplumu olumsuz etkilemez. Toplumda bilimin, tarafsızlığın, soyut düşünme becerisinin artmasını sağlar. Doğru toplumlarında daha çok kullanılır.	5
Edilgenliğin gerekli olduğu yerlerde dil bilgisel olarak kullanımı şarttır. Söylenmese de o işi yapan birilerinin olduğu bilinmektedir. İki hareket aynı anda gerçekleşir, yıkanmak bir yıkayıcı olduğunu da gösterir.	5
İnsanlar tarafından çok kullanılmıyor. İnsanlar düşünerek konuşmuyor. Anlama ve kavrama yönünden insanı zenginleştiren bir kullanımdır. İnsanların egosunu azaltır. İnsanların alçakgönüllülüğünü gösterir. İnsana kolaylık sağlar.	11

Edilgen çatılı cümlelerin toplumu pasifleştirdiğini düşünmeyen 177 katılımcının verdiği yanıtlar tablodaki gibidir. Benzer yanıtlar guruplandırılarak bir genellemeye yapılmaya çalışılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Milletlerin dilleriyle dünya görüşleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir dili diğerlerinden ayıran sadece bu dilin kuralları değildir. Dil topluma başka türlü düşünme, davranma ve yaşama özelliği verir. Bu şekilde toplumların dünyaya bakışları, insana verdikleri değerler farklılık gösterir (Avcı, 2012).

Özellikle Türkçede yüklem sona olması daha çok düşünmeyi gerektirir. Temel unsur olan yüklem yardımcı unsurlarını belirlemek için düşünmeye, zamana ihtiyacı vardır. Dil-düşünce ilişkisinin bozulması dil ve kültürdeki bozulmaları tetikler. Ardından tutum ve davranışlara yansıyan benzer bozulmalara sebep olur. Mesela; etken çatılı cümleler kuran toplum yapısı ve düşüncesiyle edilgen çatılı cümleler kuran toplum yapısı ve düşüncesi arasında belirgin davranış farklılıkları vardır. Özgürlüğüne düşkün, dış etkileşimlerden uzakta kalmış, kendi kültürünü yaşadığı dönemlerde; halkta ve o dönem liderlerinde etken çatılı cümleler görürüz. Edilgen çatılı cümleler kuran kişilerde ve toplumda bir edilgenlik ve yapaylık söz konusudur.

Yaptığımız anket çalışmasından elde ettiğimiz sonuçlar değerlendirildiğinde edilgen çatı kullanımının insanlarda bir farkındalık oluşturmadağı görülmüştür. Edilgen çatı ve sosyal hayat arasında kurulan bağın halk tarafından ilişkilendirilemediğı tespit edilmiştir. Türk dilinin gramer yapısındaki şahıs kavramı insanı temsil eder. Türk kültür tarihine, dil ve düşünce ilişkisi içinde bakıldığında toplumun dil ile düşüncenin insan kavramı üzerine örülü olduğu devirler yükselme devirleri olarak kendini gösterir.

Yüklemde son unsur şahıs eki olduğu için yüklemi oluşturan kelimedenden (isim veya fiil) şahıs kavramı daha önemlidir. Edilgen çatılı cümlelerde şahıs kavramı yani öznellik geri planda kalarak ikincil bırakıldığı ve açıkça söylenmediğı için Türkçenin düşünce yapısındaki olumlu ilişki derinliğine uygun değildir. Çünkü bu tür cümlelerde nesnellik öne çıkar. Cümleye nesnellik hakim olur. Neselliğin hakim olduğu durumlarda öznellik azalır ya da kaybolur. Özneliğin azalması da insan kavramının azalması ve yıpranması anlamına gelir. Bu Türk kültürü ve düşünce yapısına aykırı bir durumdur.

Cümlede işi yapanın belli olmaması durumu bir çeşit sorumluluk almama ve aynı zamanda pasif olmayı tercih etme halidir. Bu pasiflik düşüncede başlar zamanla kültüre ve dile yansır. Tehlikeli olan ise bu iki durumun ilişkisinin kurulamamasıdır. Öncelikle aktif ve hareketli olan Türk insanının bu özelliğini kaybetmemesi için Türk dili ve kültürüne uygun olarak edilgen çatılı cümle yerine etken çatılı cümle kullanılmalı ve buna teşvik edici yollar bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Avcı, Y., Korkmaz, N. (2010). Yabancı dil ve kültürlerin siyasi amaçlarla Türkçenin cümle yapısına etkisi. *II Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*.
- Avcı, Y. (2012). Yabancı dil olarak türkçe öğretiminde dil-düşünce analizi teorisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(3): 1.
- Çiçek, M. (2013). Türkçede Çifte Edilgenlik Kavramı Üzerine Bir Araştırma. *Ç.Ü. Türkoloji Dergisi*.
- Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümcebilgisi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duru, M. Ö. (2008). *Türk Dilinde Edilgen Çatı (Tarihi-Karşılaştırmalı Bir Durum Çalışması)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Samsun.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (1995). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Ziya Gökalp Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *Kültür Konusu ve Sorunlarımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hatiboğlu, V. (1982). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi.

-
- Hengirmen, M. (1998). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kafesoğlu, İ. (2011). *Türk Milli Kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Karabulut, F. (2012). *Türk Dilinde ve Dünya Dillerinde Edilgen Yapı Tipolojisi Dilbilimsel Bir İnceleme*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ögel, B. (1971). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.